

УДК 657.212:061.5

СИСТЕМА КОНТРОЛЮ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ НА ТОРГІВЕЛЬНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

Г.Б.Свінарєва, к.е.н., доцент

Одеський національний політехнічний університет, Одеса, Україна

О.В. Побережець, к.е.н., доцент

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, Одеса, Україна

Н.В. Чебан

Одеський національний політехнічний університет, Одеса, Україна

Свінарєва Г.Б., Побережець О.В., Чебан Н.В. Система контролю дебіторської заборгованості на торговельному підприємстві.

У статті проаналізовано систему контролю дебіторської заборгованості на торговельному підприємстві, розглянуто ряд проблемних питань, пов'язаних з необхідністю проведення контролю розрахункових операцій з дебіторами, а також надано певні напрями їх вирішення.

Ключові слова: дебіторська заборгованість, розрахунки, внутрішній контроль

Свінарєва А.Б., Побережець О.В., Чебан Н.В. Система контроля дебиторской задолженности на торговом предприятии.

В статье проанализирована система контроля дебиторской задолженности на торговом предприятии, рассмотрен ряд проблемных вопросов, связанных с необходимостью проведения контроля расчетных операций с дебиторами, а также предоставлены определенные направления их решения.

Ключевые слова: дебиторская задолженность, расчеты, внутренний контроль

Svinareva A.B., Poberezhets O.V., Cheban N.V. The control system of accounts receivable by the retailer.

The article analyzes the control system on the trade receivables company, considered a number of issues of concern to the need for control of payment transactions with debtors and given some direction to solve them.

Keywords: accounts receivable, payments, internal control

В умовах розвитку ринкової економіки, одним з найбільш актуальних і складних питань є облік дебіторської заборгованості. Уникнути її появи, незалежно від причин виникнення, майже неможливо, тому необхідним є правильне відображення дебіторської заборгованості та вміння аналізувати впливу факторів, щодо зростання заборгованості, що дозволить ефективніше використовувати фінансові ресурси підприємства.

Мета статті полягає у дослідженні системи контролю дебіторської заборгованості на торговельному підприємстві.

На сьогоднішній день економічна ситуація в країні характеризується значною часткою неплатежів. Це пов'язано із економічною кризою у світі, а також поганою організацією обліку та контролю за виконанням договірних зобов'язань.

Таким чином головним завданням для досягнення ефективності системи контролю дебіторської заборгованості на торговельному підприємстві є періодичний моніторинг розмірів дебіторської заборгованості, строків їх погашення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Питання щодо системи контролю розрахункових операцій з дебіторами на торговельних підприємствах розглядали такі науковці, як Бутинець Ф.Ф., Москалюк Г.О., Чабанова Н.В.

Так, наприклад, Чабанова Н.В. досліджує основні напрями контролю дебіторської заборгованості в Україні; Бутинець Ф.Ф. запропонував відображувати в наказі про облікову політику такі основні елементи організації обліку дебіторської заборгованості, як: критерії групування заборгованості за строками її надання та непогашення; метод формування резерву сумнівних боргів; графіки руху документів, що підтверджують виникнення дебіторської заборгованості; облікові реєстри, в яких фіксують розміри дебіторської заборгованості; процедуру передачі інформації з облікових реєстрів до центральної бухгалтерії та її

відображення у звітності [1]; Нашкерська Г.В. пропонує застосовувати метод класифікації сумнівних боргів тим підприємствам, які мають значну кількість дебіторів, і навпаки, якщо кількість дебіторів у підприємства незначна, застосовувати метод резерву з врахуванням платоспроможності кожного окремого дебітора.

Виклад основного матеріалу дослідження

Одним із основних факторів фінансової стабільності торговельних підприємств є стан дебіторської заборгованості, яка виникає в процесі здійснення платіжно-розрахункових взаємозв'язків з різними суб'єктами господарювання. Таким чином для забезпечення користувачів фінансовою звітністю достовірною інформацією відносно стану дебіторської заборгованості важливо проводи-

ти постійний контроль дійсного стану дебіторської заборгованості.

Методичні засади формування в бухгалтерському обліку і розкриття у фінансовій звітності інформації про дебіторську заборгованість визначені Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість». Відповідно до даного Положення, дебіторська заборгованість виступає як сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату [6].

Як правило, облік дебіторської заборгованості на торговельних підприємствах проводиться з метою отримання прибутку за рахунок раціонального використання дебіторської заборгованості. Таким чином для досягнення цієї мети, пропонуємо такий алгоритм управління дебіторською заборгованістю (рис 1).

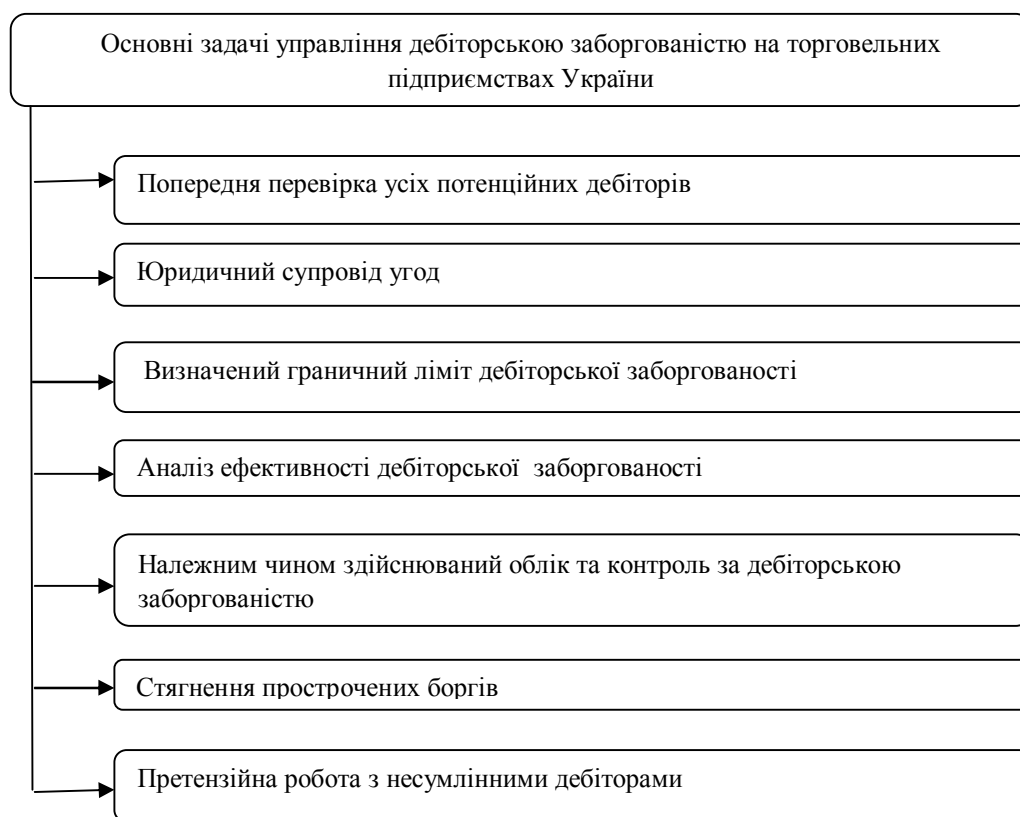

Рис 1. Алгоритм управління дебіторською заборгованістю

Аналізуючи систему контролю дебіторської заборгованості, були виявлені ряд факторів, що впливають на стан дебіторської заборгованості торговельного підприємства, які надані у табл. 1.

Оцінивши стан внутрішнього контролю дебіторської заборгованості на торговельних підприємствах України, можна прийти до висновку про те, що більшість власників підприємств не розуміючи сутності, мети і завдань внутрішнього контролю, це призводить до виникнення усіх проблем.

Створення системи внутрішнього контролю дебіторської заборгованості на торговельних під-

приємствах є важливою задачею, це дозволить успішно функціонувати підприємствам і зрештою вирішить проблему ліквідності.

Внутрішній контроль – це процес, який забезпечує відповідність функціонування конкретного об'єкта прийнятим управлінським рішенням і спрямований на успішне досягнення поставленої мети [3]. Метою впровадження внутрішнього контролю розрахунків з дебіторами є виявлення та попередження тих факторів і умов, які негативно впливають на виконання прийнятих рішень і досягнення поставленої мети.

Таблиця 1. Фактори що впливають на стан дебіторської заборгованості торговельного підприємства

Внутрішні фактори	Зовнішні фактори
1.Обсяг реалізації послуг з відстрочкою платежу; 2. Існуюча система розрахунків та її стан; 3.Фінансовий стан підприємства; 4. Кредитна політика торговельних підприємств; 5. Інкасаційна політика. 6.Активність, зацікавленість та кваліфікованість керівників щодо управління підприємством; 7. Професіоналізм фінансового менеджера.	1. Загальний стан економіки в країні; 2.Інфляційні процеси; 3.Коливання курсу валют; 4. Висока вартість кредитних ресурсів; 5.Ефективність грошово-кредитної політики Національного банку та комерційних банків; 6. Ринкова кон'юнктура, ємність ринку та ступінь його насиченості диктують умови щодо надання відстрочки платежу, збільшення або зменшення строків кредитування, кредитних лімітів, знижок за дострокове погашення боргу, можливості пролонгації боргу; 7. Нормативно-правове поле держави. 8. Фінансова стабільність і підтримка бізнесу тощо.

Стан дебіторської заборгованості в системі внутрішнього контролю торговельного підприємства необхідно оцінювати за такими параметрами: доцільність та обґрунтованість розподілу функціональних обов'язків між персоналом бухгалтерії, повнота відображення дебіторської заборгованості, обґрунтованість записів на відповідних рахунках, вірність розрахунків, відповідність і вчасність облікової реєстрації [2].

Організація внутрішнього контролю забезпечить нас необхідною інформацією про наших потенційних дебіторів а саме: перевірка їх юридичного оформлення, коли почали свою діяльність, репутацію на ринку, фінансовий стан, їх платоспроможність. Враховуючи вищенаведене внутрішній контроль дозволить підвищити імовірності погашення боргу це сприятиме зменшенню виникнення простроченої та безнадійної дебіторської заборгованості, що в свою чергу позитивно відображається на діяльності торговельного підприємства.

Для забезпечення ефективності системи внутрішнього контролю на підприємстві доречно створити підрозділи, які підпорядковуватимуться керівництву. На великих підприємствах цим займається відділ управління та контролю дебіторської заборгованості, на малих це може бути особа, яка буде керувати усіма розрахунками.

Ефективність контролю забезпечить постійний моніторинг та аналіз величини дебіторської заборгованості, інвентаризація заборгованості шляхом звірки заборгованості з контрагентами, а також перевіркою первинних документів.

Практика свідчить, що на тих торговельних підприємствах де проводиться внутрішній контроль дебіторської заборгованості обсяг простроченої та безнадійної дебіторської заборгованості значно зменшується, а зростання свідчить про необхідність перегляду кредитної політики торговельного підприємства.

Для удосконалення контролю дебіторської заборгованості та прийняття рішення про її погашення керівництво підприємства повинно володіти достовірною інформацією про всі взаєморозрахунки підприємства за зазначений період. Необхідно розробити пакет робочих документів контролера для організації ефективного процесу контролю дебіторської заборгованості. Така документація повинна відповідати об'єктивним умовам функціонування та специфіки діяльності підприємства, а також уможливлувати отримання усієї необхідної достовірної інформації про стан об'єкта та зіставлення її з плановими (нормативними). Це дасть змогу чітко окреслити грошові потоки підприємства, а також мінімізувати ризик виникнення заборгованості [4].

Більш наглядно відображення всіх розрахунків, а також виникнення дебіторської заборгованості представлено на (рис. 2).

Документальною основою при здійсненні платіжно-розрахункових взаємозв'язків між покупцем та замовником є договір. При укладанні договору з покупцем або замовником, виконавець робіт повинен чітко прописати основні моменти, такі як: термін виконання робіт та оплата послуг. Складання даного документа мінімізує ризик виникнення дебіторська заборгованості.

Проте можуть виникнути проблеми з оплатою, доставкою та відвантаження товарів, виконанням робіт, наданням послуг. У такому випадку, удосконалити методику та організацію обліку грошових розрахунків можливо шляхом визначення недоліків у системі розрахунків та розроблення програми щодо покращення стану фінансових ресурсів.

Висновки

Отже, результати проведеного дослідження свідчать, що контроль як функція управління недостатньо розвинена і є актуальною проблемою для багатьох торговельних підприємств.

Рис 2. Алгоритм виникнення дебіторської заборгованості при реалізації товарів

Рис. 3 Заходи щодо зменшення розміру дебіторської заборгованості

Таким чином, з метою вдосконалення системи контролю дебіторською заборгованістю запропоновані наступні заходи: лімітування дебіторської заборгованості за кожним окремим потенційним боржником, регулярне проведення інвентаризації

на підприємстві, а також необхідним є розробка та використання різних заходів для забезпечення повернення боргу (застава, страхування, гарантії банків).

Список літератури:

1. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік.: Підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів. – 5-е видання, доп. і перероб.: – Житомир: ПП «Рута», 2003 – С.465-481
2. Ключ Ю.І. Удосконалення внутрішнього контролю дебіторської заборгованості // Вісник Східноукраїнського національного університету імені В. Даля – № 8 (162) 2011 – С. 160-164.
3. Кулаковська Л.П., Піча Ю.В., Організація і методика аудиту : Навч. посіб. – 2-е вид. – К.: Куаравела, 2005. – 560с.
4. Г.О. Москалюк Облік та контроль дебіторської заборгованості: існуючі проблеми та шляхи їх вирішення // Вісник Національного університету «Львівська політехніка» – №721 – 2012 – С. 173 – 178.
5. Нашкерська Г.В. Бухгалтерський облік: навчальний посібник – Київ: Центр навчальної літератури, 2003. – С.264-373.
6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 08. 10. 1999 р. № 237

Надано до редакції 14.04.2014

Свінарєва Ганна Борисівна / Anna B. Svinareva
anya_svinarewa@mail.ru

Побережець Ольга Валеріївна / Olga V. Poberezhets
evgenmaslennikov@ukr.net

Чебан Надія Валеріївна / Nadezhda V. Cheban
Nadia_val@mail.ru

Посилання на статтю / Reference a Journal Article:

Система контролю дебіторської заборгованості на торговельному підприємстві [Електронний ресурс] / Г.Б. Свінарєва, О.В. Побережець, Н.В. Чебан // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2014. – № 4 (14). – С 94-98 – Режим доступу до журн.: <http://economics.opi.ua/files/archive/2014/n4.html>